

Резюмета на публикациите

на доц. д-р Владимир Любенов Жобов,

представени за участие в конкурс за заемане на академична длъжност „професор” по професионално направление 2.1. Филология (Български език – фонетика и диалектология), обявен от СУ „Св. Климент Охридски” в ДВ, бр. 21/18.03.2016 г.

I. Bulgarian Dialectology as Living Tradition (BDLT) – електронен корпус с диалектни текстове (<http://bulgariandialectology.org>).

Сайтът съдържа 179 текста от 68 населени места в България, които покриват всички отновни диалектни типове според класификацията на Стойко Стойков. Всички текстове са придружени със звукови файлове. Два подобни уебсайта, посветени на българските диалекти, вече са достъпни: „Transdanubian Electronic Corpus”, съдържащ записи от българските диалекти в Румъния от архива на Максим Младенов, създаден от Олга и Дарина Младенови (<http://www.corpusbdr.info/?re=26>) и интерактивната диалектна карта, разработена от Секцията по българска диалектология и лингвистична география в Института за български език, БАН (http://ibl.bas.bg/bulgarian_dialects/). В сравнение със съществуващите корпуси от електронни ресурси, BDLT позволява търсене по различни критерии, като всяко търсене създава списък от диалектни словоформи, които могат да се проследят обратно до текста, в който се срещат, включително с номера на реда и точното време в звуковия файл. Базата данни позволява търсене на лексеми (леми), на граматически категории и лингвистични признаци. В това отношение сайтът не просто не отстъпва, но дори превъзхожда направеното досега за славянските езици (най-разностранно представеният уебсайт, посветен на диалекти на славянски език, по мое мнение е разработеният в Полша (<http://www.dialektologia.uw.edu.pl/index.php>)).

Началната страница на корпуса съдържа информация за броя на текстовете от всяко населено място, диалектната група, към която те принадлежат, обема на текстовете и продължителността на звуковите файлове, тематичното съдържание, времето и мястото на записа. Ползвателите могат да избират между няколко начина на

представяне на текстовете или да ги следят едновременно. На основния ред е представен текстът във фонетична транскрипция, като може да се избира между традиционната за българската диалектология система и опростена версия на международната фонетична азбука. Под всяка диалектна дума е нейната лема и граматичната информация, а над реда се намира английският превод.

Наред с лингвистичните признаци, познати от обобщението на диалектните различия в “Българска диалектология” от Стойко Стойков, ползвателите на уебсайта могат да търсят по нови признаци, между които (списъкът не е изчерпателен): компенсаторно удължаване на гласни (според съгласната, чието изпадане се компенсира с удължаване); обеззвучаване на гласни; контракции на гласни; неадаптирани чужди гласни в заемки; протетично *и* пред начална група съгласни; антиципация на мекостта; ударение на клитики след служебни думи; различни видове обобщаване на основи (например образуване на аористни форми от сегашната основа); транзитивна употреба на нетранзитивни глаголи.

II. **“Bulgarian Dialects: Living Speech in the Digital Age”**. София, 2016 (в съавторство с Ронел Александър)

(главите I. Introduction: Bulgarian dialectology, past, present and future и III. Analytical study: Dialectal vocalism са написани от Владимир Жобов, а главите II. Introduction: The BDLT database IV. Analytical study: Dialectal accentuation, както и общият предговор са написани от Ронел Александър.)

1. В уводната част, посветена на развитието на българската диалектология, се проследява установяването на основните принципи за класификация на българските диалекти и критериите за релевантността на различните диалектни признаци. Набляга се на това, че акцентът върху историческата фонология идва не от предразсъдъци в полза на реконструкцията на старобългарския език, а от характера на самото диалектно членение.

2. Главата “Dialectal Vocalism” в книгата се състои от две отделни изследвания, едно върху неударените гласни в българските диалекти, по-точно върху редуцията, и едно върху промени на ударените гласни в различни диалектни вокални системи.

Приносният характер на първата част се изразява преди всичко в предоставянето на обективни данни за различната степен на контраст между ударени и неударени гласни, която обуславя и различната степен на редуцията на гласните, чрез изчисляване на индекса на вариране по двойки (Pairwise Variability Index). Методът е широко

използван в съвременната фонетика и прилаган върху български език, но само за книжовния език. Индексът е изчислен за 32 населени места (за две от тях за по двама информатори), които представят четирите основни диалектни групи с оглед на редуцията на гласни.

За първи се предлага подробна фонологична аргументация за факта, че фонетичното изравняване на неударените алофони на гласните *a* и *ъ* не води до фонологично сливане на двете фонеме в книжовния език, както и за сливането им в диалекти с пълна редуция.

Друг приносен момент в тази част е описанието на нередуцирания изговор на гласната *a* (и много по-рядко на гласната *o*) в мизийските говори като маркер за незавършеност на фразата. За първи път тази особеност е отбелязана в цитирания корпус за българските диалекти в Румъния, пак от автора на тези редове.

Във втората част на главата са представени различни промени на ударени гласни в българските диалекти. Някои от тях, например стесняването на *e* в тетевенския и на *o* в родопските говори са споменавани в отделни случаи, но в тази глава за първи път тези промени, както и изтеглянето назад на произношението на *a* в еркечкия говор и съкращаването на времетраенето на *ы* в павликянския говор, са обяснени в единна теоретична рамка – принципа на максималното аудитивно раздалечаване. Основната иновация тук е в приложените методи. За първи път последователно се предлагат формантни таблици за значителен брой диалекти (14). Особено внимание тук е обърнато на т.нар. веларно *ъ* в мизийските говори.

За първи път се прилага в диалектоложко проучване и методът на перцептивния тест. Сричките, които са включени в него, са извадени от спонтанни диалектни текстове. По този начин се предлагат два независими обективни метода за оценка на качеството на гласните. Много от дискутираните промени са илюстрирани и със спектрограми.

Тази част е принос и в общата фонологична теория. Анализът на българските диалектни гласни показва, че в система с пет или шест гласни единствената допълнителна гласна фонема, която не предизвиква размествания в системата, е отворена предна незакръглена гласна (*ê*). Допълнителни гласни в централната или в задната част на вокалното пространство обикновено предизвикват промени в изговора на най-близките гласни.

III. Публикации в областта на българската диалектология и фонетика

3. Southern Bulgarian Dialects Spoken by Pomaks, <http://www.msha.fr/baseclme/>

Студията има в голяма степен полемичен характер. Систематизирани са данни за всички диалекти в рамките на рупската група, които се говорят от българи мюсюлмани. В резултат на критичен анализ на тези говори в сравнителен план с говорите на съседните християнски селища, а също на говора на села със смесено население, се прави изводът, че диалектните различия са в корелация не с религиозни различия, а с географска дистанция, както във всеки диалектен континуум. Направено е сравнение с езиковата ситуация на ловчанските помаци, които в лингвистично отношение също са напълно сравними с непосредствените си съседи, а не с някаква абстрактна “помашка” група. Студията, по моя оценка, дава ясен отговор на въпроса “Има ли помашки език?” Характеристиката на златоградския, бабяшкия говор (по мое мнение част от разложкия), в голяма степен е изработена въз основа на лични материали. В известна степен това важи и за диалекта на Тихомир, Крумовградско, както и за чечкия говор.

4. Във статията “Uvulars in the Erkech Dialects” (*Towards a Revitalization of Bulgarian Dialectology*, GAIA Books, Global, Area, and International Archive, UC Berkeley, 2004. <http://escholarship.org/uc/item/9hc6x8hp#page-54> (with Ronelle Alexander) въз основа на сравнение с изговора на веларната и увуларната беззвучна преградна съгласна (означавани съответно с буквите kaf и qaf) в сирийския арабски се прави изводът, че преградните веларни съгласни в еркечкия говор имат алофони с увуларно учленение. Появата на тези типологично редки съгласни се обяснява с необичайно задния изговор на гласната *a* в говора.

5. Статията “Законът на Грасман и родопската фонетика” (*Littera Scripta Manet. Сборник в чест на 65-годишнината на проф. д.ф.н. Василка Радева*. Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 2005, 271–274) дава отговор на два въпроса: 1). Има ли някаква закономерност в загубата на очакваната мекост на съгласните в родопските говори пред рефлексите на малкия ер и малката носовка; 2). Коя е най-вероятната причина за тази депалатализация. Обяснението, което се предлага, е свързано с характера на един от основните акустични корелати на палатализацията – дългите формантни преходи, които правят възприемането на две меки съгласни в съседни

срички трудно. Правилото, което блокира появата на меки съгласни в две последователни срички, е сродно със закона на Херман Грасман, според който в старогръцки и в санскрит появата на аспирирани съгласни е вемъможна в две последователни срички.

6. Статията “Един случай на минимален фонетичен контраст в българските диалекти” (*Българските острови на Балканите*. Издателство “Фигура”, 2007, 64–69) е опит да се отговори на важен теоретичен проблем – съществува ли минимален праг на фонетичен контраст, отвъд който поддържането на фонологична опозиция става невъзможно. Изводът е, че подобно минимално фонетично различие съществува в българските говори в Голо Бърдо, в които се поддържа фонологична опозиция между *ó* и *o*, въпреки голямата фонетична близост между тях.

7. Статията “Бележки върху изразяването на притежание в белоградчишкия говор” (*Българска реч*, XII, 2006, кн. 2–3, 72–75) са представени особени притежателни конструкции, в които притежателят се изразява с дателно допълнение към безличен глагол: *имаше ми брат* (имах брат).

8. Статията “За транскрипцията на български собствени имена с латиница” (*Български език и литература*, XLVI, 2006, кн. 6, 26–30) е не толкова опит да се предложи конкретна система за транскрипция, а да се потърси фонетична логика за всяка от предлаганите възможности за транслитерацията на кирилските букви *ж, џ, ч, ш, щ, ъ, ъ, ю, я*.

IV. Публикации в областта на съвременния български език, морфология

9. Статията “New Conclusions on the Conclusive” (*Journal of Slavic Linguistics*, vol. 17, N 1-2, Winter Spring 2009, 61–85. (в съавторство с Ронел Александър) е опит да се покаже, че в разговорната реч формите на конклюдивното наклонение започват да се използват в значения, които трудно могат да се интерпретират като умозаключителни, дори и при най-широко разбиране на термина.